

27.10.63, יום א'

חזרנו הערב בשבע לשדה בוקר מירושלים. עלינו לשם אתמול לחוג החנך, שהיה הפעם מוקדש לזכרו של פרופ. קופמן. הראשון דיבר זלמן - בעיקר על אומיו האינטלקטואלי ומרדנותו נגד המקובל בסביבתו. בישיבה באודסה שבה נערץ אחד העם כתב מאמר חריף נגד אה"ע כמדומני בשם יהדותו של אה"ע. בפסדבורג באקדמיה של הברון גינזבורג שהיה מלך דובנוב - נעשה מתנגד חריף לדובנוב ולתפיסתו ההיסטורית היהודית. כשבא ללמוד בגרמניה ונתקבל מצד אחד במרכסיסס ומצד שני בבקורת המקרא של ולהוזן ותלמידיו נעשה מתנגד גדול למכרסיסס ולתפיסה המטריאליסטית של ההיסטוריה ושלל בכל כוחו את ולהוזן וכל התורה על האולוציה של האמונה הישראלית. למבוכתי העלה אותי לדוכן מיד אחרי שזר ועמיתי על עצמאותו המחשבתית של קויפמן - בערערו תורת המקורות והריחוק של החנך ע"י ולהוזן ותלמידיו - ואי תלותו במסורת של תורה משמים ואמונה עיוורת בנאמר בחנך. הפליאה בקיאותו הרבה בחנך ובמחקרו הישן והחדש וחריפותו הרבה שלפעמים העבירה אותו מדעתו. הוא תפס כי האמונה באל אחד נוצרה בתוך העם היהודי והוא נתפס בכל נפשו וחושו לרעיון זה ולא ראה זיקת העם היהודי לא"י ומכרתו העתיקה (לפי התורה - מימי אברהם אבינו, שאין כל הוכחה לכך שהוא דמות לגנדית, אם כי נארגו סביבו גם לגנדיות, וגם החעלם מתורת הצדק והמוסר של היהדות - כאילו אינן מהוות חלק אורגני של האמונה היהודית. כראיה על היות היהודים אומה היסטורית - הביא לראיה שגם נחפך מיד לישראל, והעמיד כל קיומו של ישראל והמניע היחיד בשירת ציון ובכל ההיסטוריה אמונה באל אחד, ושכח כי גם המוסלמים דוגלים באמונה זו ובכן מה ההבדל ביניהם ובין היהודים (הוא גם כפר בגולה ונכר"), שהאמונה

הישראלית כרוכה בחוקות ומצוות. אחרי דיבר פרופ. גוטמן שהיה חברו בלימודים גם באודיסה וגם בפטרבורג וגם בגרמניה ולבסוף דינור.

סעדתי לפני התאסף החוג אצל תדי, ובכיתו בא אצלי משה פרלמן ברעיון שספרי "נצח ישראל באנגליה ייערך בשיחה אתי ושו"ת והביא לי דוגמא של שו"ת למאמרי ישראל והחפוצה. בא אצלי שוב הבוקר להסביר ענין זה ביחד בהירות, ועקרונית קיבלתי דעתו, והוא כתב מכתב לשוסטר הרוצה להוציא ספר זה בארה"ב ולוידנפלד וניקלסון בלונדון. והיות ששלשה מאמרים מטפרי נצח ישראל נכללו בהוצאה האנגלית של *Israel: Aims of Challenge* ("בטחוננו ומעמדנו", דרומה ולפני עולם חדש) הוא רוצה שאתן לו מאמרים אחרים שלי שלא נהפסדו ולצרפם לשו"ת. הסכמתי לכך. בא אצלי בביתו של תדי כתבו של הטיימס הניו-יורקי על דבר מאמרי ואמרתי לו כי המאמר כבר הובטח להוצאה אחרת. הציע הוא לבוא אצלי לשדה בוקר לשיחה על בעיות שונות שיפרסם בטיימס. הסכמתי לכך. הוא יבוא אצלי ב-7 בנובמבר, בחשע בבוקר.

באה אצלי הביתה אמש גולדה שחזרה מאו"ם - תשוב לשם בסוף השבוע או בשבוע הבא - והזמינה אותנו לארוחת צהרים היום, כי לא היה לי זמן לשוחח אתה בערב - לרגל חוג החנך שהתחיל בשבע והצי בערב, ולא בשמונה כאשר חשבתי מקודם.

הבוקר נתקיימה בביתו של בובר ישיבת הוועדה להוצאת ספרי מופת, וכמעט כל הזמן היה תפוס לדו"ח של מ. גורדון על הספרים שהוצאו ועומדים לצאת ומידה הפצחם. זוהי דלה מאוד. רק ספרים בודדים נמכרים כולם - כלומר 2000 "עותקים" (כפי שאומרים בזמן האחרון). לרוב רק 100-200.

הוחלט רק על פרסום חרגומו של ויסלבסקי - כפי הודעת אשתו - של שיחות עם גטה. לפי גורדון יספיק הכסף האמריקני. שהשגתי בזמנו להוצאת הספרים שיופיעו עוד השנה, ופרוט. ברגמן פנה אלי שאשיג כסף. אמרתי להם שבכלל איני אוהב לבקש כסף מיהודים, ואם אעשה זאת במקרים ידועים אעשה זאת רק למען מילגות לחלמידים עניים, כי חינוכם בעיני הוא הצורך הדחוף והחיוני ביותר. סיפרתי לבובר מה שנתגלה לי בקראי ביומני מלפני כעשרים שנה שבישיבה הראשונה שנזדמנתי אתו הופתעתי מתבוננתו המעשית ותפיסתו את המציאות כמות שהיא, ורציתי אפילו לשלוח לו הקטע. אמר לי שבצעירותו לא היה לו כשרון זה ^{ובא} ~~צאצא~~ לו רק בבואו בשנים.

- סיימתי הערב הרצאהי בשביל הסימפוזיון של הוטשינס בלוס אנג'לוס.

28.10.63, יום ב'

בחמש וחצי ארה"ב הביא לי אהרון שפיצר (יליד טרנסילווניה שהתישב בארה"ב לאחר השואה) מכחב מהאדמור של צאנז. הוא בא עם אשתו הצעירה במיוחד מצאנז. יצא משם בשתיים עשרה. הרבי ביקש שאקרא דבריו בעיון. בצאנז יש עכשיו 1400 נפש, 240 ראשי משפחה.